

sällan efter hand som man fjärmade sig från andra världskriget.

Officersmässens roll som ett etiskt och moraliskt debattforum kommer delvis bort: och denna roll är måhända den viktigaste. Inte bara yrkesofficerare har nyttjat mässarna för fester och vardagslag: tusentals reservofficerare och värnpliktiga officerare har genom åren efter världskriget deltagit i regementenas mässliv, civilister som under någon månad dragits in i mässlivet, medfört sina hemmavanor och kunnat jämföra dem med mässens tunga tradition. Många har accepterat dem, få har blivit besvikna. På så sätt har mässlivet blivit en smältdegel för militärt och civilt umgänge, för idéer och resonemang, låt vara att det militära i kraft av mässens traditionstyngd länge dominerade.

Sant är förstås att inte vem som helst kom dit och slog klackarna i taket. Många förblev utestängda.

Men var sker sådant i dag? I Rotary? Bland frimurarna? Vid universiteten?

Sanningen är att sådant aldrig skett.

Författarna har varit ute i sista minuten. Nedläggningen av fredsförbanden går snabbt i vår tid. Vi bevittnar slutet på den svenska värnpliktsarméns hundraåriga historia, och när regementena försvinner går också mässarna i graven.

Något nytt kommer i stället.

En gång var mässarnas normer också förankrade i ett civilt samhälle som hade sina traditioner – jo, det är faktiskt så – och en ambition att sätta ansvar och kunskap högt.

Man undrar, med denna bok rätt läst, hur det skall bli? Ja, inte med officersmässarna, utan med det civila samhälle som ändå speglades i deras glans. Historien slår som alltid sina pendelslag: renässans för herr Saxon omsider?

– Kadetten dricker kaffe med spretande lillfinger.

Sånt gör man inte.

Lars Rosander, Åhus

Magnus Mörck: *Spel på ytan. En bok om livsstilar*. Etnologiska Föreningen i Väst-sverige 1998. 269 s. ISBN 91-85838-39-X.

När jag för sju år sedan disputerade i sociologi var det på en avhandling om unga människors livsstilar. Bland det jag minns bäst från den tiden är de vedermödor som det innebar att försöka bringa ordning i det bångstyriga

och notoriskt svårdefinierade livsstilsbegreppet. Jag har sedan dess knappast alls ägnat mig åt livstilsforskning. Det var därför inte utan en viss nyfikenhet som jag gav mig i kast med *Spel på ytan*. Det tog mig inte många sidor innan läsningen kändes som ett möte med en gammal bekant som man inte sett på länge, men som man ändå genast känner igen. Livsstilar framställs nämligen av Mörck som inte ett dugg mindre förvirrande än de var då jag själv brottades med dem. Det första författaren gör i boken är också att framhäva begreppets brist på precision, tillämpningen av det för en mängd olika syften och inom olika verksamheter samt den stora mängd till synes inkompatibla teorier och definitioner som det har varit föremål för.

Det är också denna begreppsliga oenhetlighet som föranleder honom att inte utgå ifrån eller förespråka någon särskild teori om eller definition av den företeelse han satt i fokus för sin studie. Inte heller tar han helt och hållet avstånd från någon av de många uppfattningar som florerar i den tämligen vidsträckt internationella debatten om begreppet. Istället argumenterar han för att livsstil bör betraktas just som en pågående debatt och hans ambition är att ta tillvara förtjänsterna inom vart och ett av de många olika perspektiv som förekommer inom forskningen på området.

Framställningen präglas naturligtvis i stor utsträckning av författarens ambivalenta förhållande till det begrepp han studerar, något som gör det svårt att sammanfatta innehållet i *Spel på ytan* på något systematiskt sätt. I grunden bygger boken emellertid dels på en intervjustudie av ett trettio-tal människor i tjugofem-årsåldern som är verksamma inom endera av de två områdena sport och kultur, dels på en omfattande litteraturstudie av den viktigaste forskningen om livsstil. Utifrån teman som rör bl.a. boende, konsumtion, umgänge, nöjesliv, användning av stadsmiljön, klass och kön beskriver Mörck tämligen ingående och med hjälp av talrika intervjuer hur de två olika grupper av människor han har studerat resonerar om olika aspekter av hur de lever sina liv. Genomgående ställer han det empiriska material han arbetar med mot de olika teorier om livsstil som förekommer i den internationella debatten. Den teoretiska diskussionen är alltså hela tiden sammanflätad med den empiriska och detta sätt att disponera texten innebär att de olika livsstilsteorier han ställer mot varandra konkretiseras och att de såväl tillkortakommanden som förtjänster som vidlåder respektive perspektiv blir påtagliga. Den ständiga dialogen mellan teoretisk abstraktion och empirisk konkreta

tion uppenbarar således effektivt den komplexitet som kännetecknar forskningsfältet och motiverar tillika den försiktighet varmed Mörck nalkas sitt forskningsobjekt. Det är också i denna problematiserande ambition som boken har sina största förtjänster.

Försiktigheten har emellertid ett pris i det att boken emellanåt framstår som ofokuserad och splittrad. Mörck argumenterar som sagt inte för något särskilt livsstils-perspektiv och han undviker följaktligen också konsekvent att hävda någon entydig egen ståndpunkt i frågan. Han beskriver själv sin inställning till de olika teoretiska utgångspunkter han diskuterar som ett försök att både äta kakan och ha den kvar, vilket också är det intryck man som läsare får av boken. Följden blir att man hela tiden svävar i osäkerhet om vilket syftet med undersökningen egentligen är. Denna upplevelse förstärks dessutom av att författaren inte tillhandahåller någon klart urskiljbar frågeställning för sin studie. Det är med andra ord svårt att finna någon röd tråd i arbetet, om man inte betraktar det ständiga problematiserandet av olika infallsvinklar som en sådan. Avsaknaden av en uttalad målsättning eller strategi utgör därför också bokens huvudsakliga dilemma.

Ett annat problem med en allt för stor öppenhet inför vitt skilda perspektiv uppdragas också av författarens sätt att motivera valet av de två grupper som han har valt att studera i termer av livsstilar. Hans genomgående ambivalenta inställning till tidigare forskningsinsatser på området rimmar påfallande illa med det oreflekterade sätt på vilket han identifierar de två verksamheterna sport och kultur som dylika. Några egentliga argument för på vilka grunder man kan betrakta dessa som livsstilar framförs nämligen inte, utan författaren nöjer sig med att konstatera att de utgör två fält som ofta kommer på tal när dylika spörsmål dryftas. Det är förvisso riktigt att sport och kultur ofta figurerar i sådana sammanhang, men det är snarare för att dessa verksamheter brukar tillskrivas en viktig funktion i produktionen av livsstilar och livsstilskomponenter än för att de människor som är involverade i någon av aktiviteterna i sig skulle utgöra en särskild livsstil.

Det ad hoc-artade sättet att motivera en livsstilsindelning står därtill i uppenbar motsättning till den diskussion som genomgående förs i boken om det bekymmersamma med att utan vidare urskilja och betrakta grupper på detta vis. Samtidigt som ett av författarens budskap förefaller vara att grunderna för de flesta av de olika livsstilsindelningar som förekommer i litteraturen kan och bör vederfaras kritisk granskning,

motiverar han alltså sin egen indelning med det föga reflekterande argumentet att de två grupperna ”ofta förs på tal när livsstilar diskuterar” (s. 33). Lite tillspetsat kan man beskriva det som att Mörck därmed tar ställning för något slags uppfattning om att sport och kultur är två livsstilar som är så vedertagen att den inte behöver styrkas med några argument, samtidigt som han ägnar större delen av studien åt att undvika att ta ställning för något särskilt perspektiv.

Dilemmat uppstår genom att Mörck förefaller vilja göra två saker samtidigt. Å ena sidan har han teoretiska ambitioner som i huvudsak går ut på att kritiskt granska och problematisera utgångspunkterna för tidigare studier av och teorier om livsstil. För att göra en sådan jämförelse mellan olika uppfattningar behöver han naturligtvis inte själv förespråka någon särskild av dem. Å andra sidan vill han göra en egen empirisk jämförelse mellan ett par livsstilar. För att ro i land ett sådant projekt måste han däremot ta ställning och tillhandahålla hållbara argument för sina empiriska kategorier för att komparationen skall bli meningsfull. Följden av att han inte gör det blir att hans egna livsstilskategorier framstår som lika diskutabla och godtyckliga som vilka som helst av de andra som har föreslagits av olika forskare, och av precis samma anledningar som de som påtalas av författaren själv.

I bokens avslutning skriver han visserligen att ”Genom att inte ge prioritet åt värderingarna som något som ligger bakom livsstilarna och är mer verkligt har diskussionen kunnat placeras där den hör hemma, i vardagsrummen och på gatorna” (s. 257). Ändå är det just smak på olika områden och attityder till olika företeelser som genomsyrar intervjupersonernas utsagor och som Mörck således bygger sina analyser på. Smakdistinktioner och attityder utgör inte bara några av de vanligast förekommande sorteringsinstrumenten för empiriska livsstilsstudier, utan de betraktas dessutom vanligtvis som uttryck just för människors värderingar. Att de gör det står inte heller i någon som helst motsättning till att livsstil utspelar sig i vardagsrummen och på gatorna. Det är med andra ord på basis av en inom livsstilsforskningen tämligen konventionell intervjustudie som Mörck presenterar ett inte särskilt kontroversiellt sätt att se på livsstilar, som sin undersöknings främsta resultat.

Trots ovanstående anmärkningar menar jag att *Spel på ytan* är en i flera avseenden läsvärd bok. Den sätter effektivt fingret på en stor mängd av de dilemman som begreppet livsstil är behäftat med och greppet att fram-

häva dessa svårigheter genom att ställa empiriska data mot teoretiska spekulationer fungerar för det mesta. Som en kritisk introduktion till ett omdiskuterat forskningsfält fyller boken därför utan tvekan ett stort behov. Det är de ledande forskarnas teorier och den centrala litteraturen på området som författaren diskuterar i studien. De rent deskriptiva aspekterna av den empiriska undersökningen ger därtill en intressant inblick i hur människor i Göteborgs kultur- och sportkretsar resonerar om hur och varför de lever som de gör och ökar samtidigt förståelsen för den komplexitet som kännetecknar de egenskaper av människors liv som ofta får utgöra grunden för olika mer eller mindre stereotypa livsstilskategoriseringar. Att författaren därmed samtidigt understryker problemen med sin egen livsstilsindelning utgör egentligen bara ytterligare ett argument för det behov av teoretisk reflektion på området som han betonar boken igenom.

Fredrik Miegel, Umeå

June Vail: *Kulturella koreografier*. Danshögskolan, Teatervetenskapliga institutionen vid Stockholms universitet och Carlsson Bokförlag. Stockholm 1998. Övers. Leif Janzon. Ingår i CHORA – skriftserie för dansforskning, nr 1. 175 s., ill. ISBN 91-7203-200-6.

Bokens titel är i sig intressant. Den kan ses som ett försök att definiera dans som ett mänskligt fenomen skilt från de rörelser vissa djur utför, som vi också kallar dans, exempelvis trandans. Man kan också tänka sig att andra fåglars parningslekar, exempelvis orrspel, är ett slags dans, dvs. koreograferade rörelser. Däremot kan en bok som heter *Kulturella koreografier*, så som jag förstår det i och för sig svårdefinierade ordet kultur, inte handla om annat än människor som utför strukturerade rörelser. Alla sådana strukturerade rörelser är inte, upplevs inte som, dans, även om ordet koreografi lätt leder åt det hållet. Vårt sätt att exempelvis gå, stå eller gymnastisera är egentligen också kulturella koreografier, dvs. något som åtminstone delvis utformas utifrån den kultur vi är en del av. Men *Kulturella koreografier* handlar i högsta grad om det kulturella fenomenet dans i det geografiska området Sverige (eller snarare Stockholm) under sent 1980- och första halvan av 1990-tal.

Den amerikanska dansforskaren och danskritikern June Vail har valt att skriva en bok om olika danssam-

manhang i Sverige på svenska (den är om jag fattat det rätt översatt från engelska redan på manusnivå). Hennes första skäl för detta val är att hon själv vill förstå svensk kultur bättre genom att skriva om dans, det andra att en större mängd texter om dans skall provocera och uppmuntra andra att tycka till, det tredje är att belysa dansens grundläggande sociala betydelse samt det fjärde att öka dialogen mellan utövare av de olika dansformer som förekommer i Sverige. Det första skälet, har Vail säkert uppnått. Det hade hon gjort även om boken givits ut på engelska. De två följande skälen är kanske lättare att uppnå på svenska, även om jag inte tror att språket spelar någon större roll. Alla inblandade lär läsa texter på engelska ganska smärtfritt. Men om Vails förhoppningar om att öka kontakten mellan utövare av olika dansgenrer, kommer att slå in är svårare att förutse. Hur som helst – det är roligt att det ges ut en bok om dans på svenska, att en engelskspråkig person väljer att först publicera sig på ett annat språk än engelska!

Vad får vi då läsa om i *Kulturella koreografier*? I inledningen anpassar förf. Roman Jakobsons kommunikationsmodell (från 1958) för dans, eller snarare som jag ser det, för dans som konstform, dans på scen för publik. Samtidigt kan den ändå i viss mån användas när det handlar om social dans (folklig dans). Kort kan sägas att kommunikation hos Jakobson ses som en process, där sex grundläggande kommunikationsfaktorer motsvaras av lika många kommunikativa funktioner på samma plats i modellen. Jakobsons faktorer avsändare och mottagare blir hos Vail koreograf/dansare respektive åskådare, kontakten (mediet) är dans, koderna koreografiska och allt sker i någon form av kontext. Tillsammans bildar dessa komponenter en danshändelse och de kan enligt Vail användas för att definiera olika metoder för danskritik. Det primärt betydelsebärande hos en dans kan av danskritikern förläggas till någon av komponenterna, exempelvis hos koreografens/dansarens intentioner, åskådarnas reaktioner, själva dansens rörelser eller i kontextuella sammanhang, dvs. vi får fyra olika former av danskritik utifrån vilken av dessa fyra komponenter som fokuseras.

Vail resonerar och exemplifierar sedan de fyra formerna för danskritik ytterligare och konstaterar att all dans innefattar alla elementen i Jakobsons modell, de är alla nödvändiga och interagerar för att verket (danshändelsen) skall bli till. Kort sagt, ”dans ‘existerar’ inte som en statisk enhet, med en inre mening utanför